

sada time priušteno, da neiznosimo u štampu neke stvari vrlo malo lijepe, a koje su mogle kome u zao čas doći.

Na koncu nek uredništvo „Hrv. Rieči“ i iz ovoga erpi nauk i nek bude oprezno pred nekim smutljivcima, koji, dok slatko govore, otrovno lažu i radi svoje koristi lagumaju gradski mir. — Sapienti sat.

Hirišimski jadi.

(Dopis iz zemlje Hirišimi).

Proteklo je 30. godina otkako je nevoljna Hirišima pod nesnosnim jarmom. Doživjela je za ovo doba mnogo crnih uspomena, koje su ispunjene neizmjernom tugom.

Hajde pomozimo jednim letom historičaru, kome će u dio pasti ta teška zadaća, da opiše ovo doba, koje će pokoljenje proklinati i sa užasom spominjati. Najprije su se smaknjivali ponajbolji Hirišimci. Glavu daše, al krajinu ne daše; ovi ljudi su predvigjali propast svoje domovine, čim došljaci i jabandžije kroče u nju. Od tog crnog doba počinju obetanja Hirišimcima s jedne strane a s druge zulumi i progonstva. Ponajbolji sinovi bjehu protjerani u surgun. Hirišimski Dalaj Lama izmislio je još veću pakost, kad je zabranio povratak „nedozvoljenim iseljenicima“, a dao se u potjeru za buntovnicima koji teže preko granice.

Potom počеше se stvarati sitni uzroci, — da im se i babe smiju — kako bi se pomoću ovih proizvelo što većih posljedica.

Prosto puškaranje, ili mala hajka, proizvela bi darmar po hirišimskom sandžaku i zatalasala svom Evropom! Hirišimci se bune: penjite ih na vješala tanka!

Svirke i muzike podgrijavali su srca vitezova bez junačkog megdana, koji bi pod oblakom strijeljali nevina goluba. Hirišimci su mirni i zadovoljni kod ovake zabave, — govorio je Dalaj Lama, zahtijevajuć, da mu se sva Evropa divi zbog takog uspjeha!

Megjutim Hirišima je po malo srljala u propast kako nacionalno, tako i ekonomno. Unakrst cijele zemlje prosuše se halapljive jabandžije. Oni gdje stupiše sve poharaše. Šume isjekoše, gradove opustiješe trijebeć mu domaći elemenat prinugjajuć ga da seli.

Kada su već dodijala nezadovoljstva, a pojačao otpor narodni, u sretnom času, nestade sa zemlje Dalaj Lama.

Njegov nasljednik na žalost pogje stopama svoga predšasnika. Pače, što ne učini barbar, naknadi barbarin. Pod njegovom vladavinom izmišljaju se probisvjetske smicalice. Optužuju se vigjeniji i omiljeliji sinovi hirišimski. Svjedoče obično naj pokvareniji ljudi, a tuže oni, koji nad *mrtaćima istragu vode, a bljuju od jeda, kada čitaju patriotske hirišimske novine.*

Danas se u bijednoj Hirišimi odigrava dirljiv prizor. *Otađzbina, Omladina, Narod*, sve se bori za demokritisanje tužne otađzbine. Ali svi ovi, pa još drugi leže zbog svoga patriotizma danas u tamnici. Na jednoj strani divna kita odabranih i odvažnih ljudi, koji sa prezirom primaju kaznu i oblače rabijaške haljine; na drugoj Dalaj Lama sa skutonošima i izmećarima.

Ko će pobijediti? Pouzdano odgovaramo: Pobijediće onaj, koji bez golema jada ovako trpi za svoju domovinu!

A Dalaj Lama neka čuje samotnjakovu poruku i prouči je, ako je srca u njemu:

Grjehota je da sloboda,
Sindzirom se psećim veže;
I da glava junakova
Motikom se tupom reže.

Memčilo.

Jedno zanimivo prokletstvo.

Trščanski biskup Nagl, glasoviti neprijatelj našeg naroda i svega, što slavenskim duhom diše, razaslao je svećenstvu svoje biskupije okružnicu, kojom on (vrijedni Božji ugodnik i Isusov namjesnik) nad listom „Edinost“ proglašuje **prokletstvo radi pisanja o glagoljici**. Svi svećenici moraju vratiti taj list, a čitati ga smiju samo — dozvolom biskupa, ovog vrijednog, poštenog i pravog kršćanina i biskupa.

Sad i slijepci mogu vidjeti kakvim je duhovnim pastirima povjeren naš narod; kako ovi pastiri Lube njega i njegov jezik i njegove svetinje; kako je u njihovim srcima samo žuč i mržnja, pak mjesto djela milosrdja i ljubavi, kako je naš Isus-Hrist učio, bacaju na glave svojih ovčica — prokletstvo. A zašto? — jer ljubimo svoj materinski jezik.

Nego dandanas ovakova prokletstva vrijediće i prudiće uprav onoliko, koliko i blagosovljena vodica pok. Don Ante Katića u Spljetu, koju je, kako čujemo, on jedno doba prodavao spljetskim težacima proti peronospori.

Vi, gospodo Nagli i ostala družbo, proklinjite slobodno! Proklinjite, a mi ćemo još više ljubi i jezik naših otaca i naših matera, naših Pradjedova i naših dragih Prababa i slijedićemo, bez obzira na vas, uzvišeni nauk božanskog Isusa-Hrista, koji je svim kršćanima i poštenim i ljubavljuzadoženim dušama — osim Nagla i njemu sličnih — doviknuo: *Svi jezici svijeta, neka slave Gospoda!*

Na ovakom „prekletstvu“ mi „Edinosti“ čestitamo; što više — mi joj zavidimo.

Iz pašaluka ck. nadzornika Sinčića. *)

Primamo od zanimanih krugova slijedeću izjavu:

„Učiteljsko društvo za Šibenik i školski kotar šibenski“, objelodanio je dne 7. t. m. presjednu izjavu, kojom se bez povoda društvo stavlja u stranačke razmirice i tim gubi onu važnost i ugled, koju kao čisto kulturno i stališko društvo ima pred publikom.

Uprava pak društva nije se sjetila svojih vanjskih članova, već je svoju samovolju ograničila na učiteljski zbor u Šibeniku, koji je tek jedna frakcija čitavog kotara šibenskoga. Zalazeći u ovakovo pitanje, uprava je morala svakako biti ozbiljnija i nepristranija, te kad je htjela prosvjedovati, morala je prije ispitati sve okolnosti te, na ozbiljan način, kad bi se *konstatovale* kakove uvrijede učiteljskom zboru u listu „Kremenjaku“, protiv istog izjaviti svoje negodovanje.

Nego, uprava je obilznim načinom sve to mimoišla, te se nije htjela osvrnuti na predlog člana uprave kolege gosp. Petranovića, koji je predlagao, da se u tu svrhu izabere mješovita komisija od tri zastupnika učiteljskog društva i dva uredništva „Kremenjaka“, koji će ispitati, postoje li kakove uvrijede i prema tome izreći svoj sud.

Pošto je ovaj način bio veoma podesan da se konstatuje prava istina, bez da se ičija stranačka ni stališka osjetljivost povrijedi, to je uprava društva odbijanjem pokazala da joj je više do stranačkih razmirica nego li do ugleda društva.

Prema tome učiteljstvo neodvisno kako Šibenika, tako i školskog kotara šibenskog, ne može nipoš o da bude suglasno sa onakovom prosvjednom izjavom, koju je učiteljsko društvo objelodanilo.

Za to se ogragjuje za svaku eventualnost i posljedice, koje bi zbog takovog nepromišljenog čina od strane Učiteljskog Društva mogle da nastanu. *Nekoliko učitelja.*

*) Prenosimo ovo iz Spljetske „Slobode“.

RAZNE VIJESTI.

Govor d.ra J. S. Masaryka već je gotov, lijepo uvezan i predan je već na raspačavanje. Vruće ga preporučujemo svima, koji žele upoznati se s zdravim mislima u ovom današnjem metežu i općoj političkoj dizorjenciji. Osobito ga preporučamo mladosti svih škola i pučkim učiteljima, da se i ovi zadnji nastoje upoznati sa mislima vodje českog učiteljstva, koje, možemo bez straha reći, mahom prianja uz ovoga velikog českog i slavenskog naučnika.

Govor je izišao kao prvi broj „Knjižnice Kremenjaka“, a za njime će zaredati drugi brojevi redom zdravog i korisnog štiva. Nije se moglo ni bolje ni zgodnije započeti ustanovljenu knjižnicu, nego li izdanjem ovakog krasnog programnog govora ovog čuvenog socijologa čije se ime spominje preko svega kulturnog svijeta na kontinentu i preko mora i oceana; ovog velikog Čeha i Slavjanina, o kome se s pravom i s ponosom može reći, da je odgoditelj mladjeg naraštaja hrvatskog i srpskog i da je, tako rekući, naš duševni vodja kulturno-politički. Time mi u tom pogledu označujemo i naše stanovište i odavamo ujednu dužnu poštu ovom vodji slobodne i napredne česke inteligencije.

Knjižici je cijena samo 20. helera te se može dobiti kod uredništva, kod tiskare, kod knjižare Ivan Rude i dućanu Šime Bianchi u Šibeniku. A van Šibenika kod glavnijih knjižara.

Preporučujemo na koncu, pomno čitanje govora i opetovanje glavnijih misli programnih, ako se ko želi okoristiti, a ne čitati ga rad puke zabave.

Andro Mitrović, bivši učitelj našeg „Kola“, koji se svėdj spominje nas i našeg društva, a mi svi njega, komponovao je operu „San Crnogorke“. Osim hebrejskih melodija i drugih manjih radja, ovo je prvo veće djelo i prva opera njegovaa. što mi znamo. Svoju operu poslao je češkom kazalištu — Narodnom divadlu — u Prag, da tu bude prvi put davana. Libretto je napisao poznati glumac u Zagrebu Miša Dimitrijević, te ga hvala, da je pisan krasnim jezikom. Sadržaj je alegoričan, a glavna ideja je, kako Majka Slavija dava snagu i moć Crnogorcima, da oslobodi svoj narod, a u tome Majku Slaviju pomažu sve slavenske vile o osobito vila Srpkinja i vila Hrvatica.

Naš Mitrović iznio je svoju radju pred skupom umjetnika u Zagrebu i njihov sud je bio dobar i povoljan. Osobito su hvaljena neka mjesta u operi, medju njima jedna originalna turska pjesma i ženski hor: „Slava ti majko Slavijo“.

Mi se od srca radujemo našem gosparu Andri, našem nezaboravnom drugu i učitelju, koji je i našem društvu ostavio jednu krasnu uspomenu svoje kompozitorske vještine i topline osjećaja u „Molitvi Kola“. — Gosparu Andro, sretno i nesustaj! Jedan „Kolaš“.

Preskakanja na sudu. Pišu nam, da je neki vriedni Hrvat Tocilj nazad mjesec dana postao višim kancelarijskim sudskim oficijalom, preskočivši svojih ništa manje neg 20. kolega. Tako je ovaj isti virtuozni skakavac pred koju godinu preskočio 46. svojih kolega. — Pri ovom čudnom skakanju, kažu, da ga je pomagao g. Ziliotto. A bude li ovakim skokom dalje skakao, a imao kumova i kolača, lako da postane i presjednikom i arcebiskupom. — Još nam pišu, da se u prosincu čekaju nova skakanja. Tako će u našoj Dalmaciji, u kojoj po statistici danas imade najviše magaradi, odsle biti najviše i skakavaca. A dade li Bog, pa ovako uznapredujemo u volima, ovcama i kozama, u opće u rogatoj

marvi velikog i malog zuba, imaćemo svakih beštija a zla se nećemo bojati.

Braćo Hrvati, Srbi i Slovenci, pretplaćujte se na list „Edinost“ u Trstu, zato, što je od jednoga biskupa Nagla prokleta, a od svega našeg naroda, gdje Hrvat, Srbin i Slovenac žive, blagoslovljena, — stoput blagoslovljena. Bog ljubavi i milosrdja blagosloviće nas i „Edinost“ i našu ljubav za naš mili jezik.

Jedan zanimiv i čudan san. Kazuje nam prijatelj, da je ovih dana snio čudan san. U snu je vidio pakao i sve njegove strahote i muke, a u dnu dna, na najstrašnijem mjestu, da je vidio veliki skup osudjenih nesretnika u groznim mukama, a poviše njih da stoji pisano: „Neprijatelji glagoljice“, Jedan medju njima da drži u rukama list „Edinost“ i uvijek je štije; a kako jednu proštuje, stvore se pred njim dvije nove. Nad njim da stoji pisano: Ti ćeš dok bude svijeta i vijeka morati još za kaznu čitati „Edinost“. Jer je kazano: „Ljubite!“ a nije kazano: „proklinjite!“

Upiremo prstom, kako i u zadnjoj „Hrv. Rieči“ br. 186. bada se i ucka samo da se izazove strastvena osobna polemika. Do koga je, nek šibicom ošine po pristima dotično razuzdanče. Zelimo mir, a mir je osobito koristan i potrebit onima, koji upravljaju. Ako ga želimo mi, tim više morate tamo vi. Mislimo, da govorimo lijepo i pošteno.

Učitelji i žandari u Bosni. Bosna ima sad 239 narodnih škola sa 586 učitelja, ali zato 266 žandarskih postaja sa 2300 žandara. Za njih se potrošilo g. 1906 ravnih 3.755.200 Kruna, dok je za učitelje trebalo svega 641.270 K.

Vidi se dakle da se na žandara, kao nosioca kulture polaže veća važnost nego za učitelja. Ovi brojevi dosta jasno govore.

Berba groždja u Italiji. U ovoj godini bila je berba groždja u Italiji svuda obilata i odlične kakvoće, jer je loza ove godine bila očuvana od bolesti, izuzimajući nekoliko lakših ošteta od kriptogamije. Na nekoliko mjesta grad je unštio jedan dio berbe. Ali ovo ništa ne utiče, da se približno cijeni, da će Italija ove godine imati berbu odličnog groždja za jednu trećinu više od prošle godine, koja je bila nepovoljna. Prema listu „Giornale Vinicolo“ misle da će berba groždja donijeti Italiji u ovoj godini 42 milijuna hektolitara vina.

Javljamo niz učiteljski kotar nadz. Sinčića na znanje svim učiteljima prije Božića lijepu vijest, da je g. Dinko Sirovica, intervistiran od urednika „Hrv. Rieči“, ovome kazao, da njega (Dinka Sirovicu) dok je bio učiteljem, nadzornik Sinčić nije nikad progonio.

Bravo Janko! Živio Sinčić!

Sinčića **dosada** držahu vukom u ovčjoj koži; Sinčića **odsada** valja držati janjetom u vučjoj koži.

Godišnja proizvodnja vina u Evropi je 153.866.000 hektolisara. — Francuzka proizvodi 67.353.000; Italija 32.940.000; Španija 28.000.000; Austr.-Ug. 7.156.000; Portugalska 3.800.000; Grčka 1.665.000; Njemačka 1.635.000; Švajcarska 1.356.000; Rumunija 1.040.000; Srbija 800.000.

Najveću gotovinu na svijetu ima francuzka banka: Banque de France. Ona je iznosila prije nekoliko dana 2.813.082.540 franaka. To je rekord, koji dosad nije ni jedna banka imala na svijetu. Kad uzmemo u račun da jedan kilogram nekovanog zlatnog novca vrijedi 3100 franaka onda gotovina banke prestavlja težinu od 307.446 kilograma. Da bi se ova ogromna težina mogla prenijeti

nužno je imati dva željeznička voza od 90 vagona, i da svaki vagon nosi punu težinu od 10.000 kilograma, i 91 vagon 7.446 kilograma. Svaki bi vagon predstavljao vrijednost od 31.000.000 franaka.

Gotovina može se smjestiti u kacu od 556 kilograma a predstavlja prostor od 50 kubičnih metara; dakle jednu sobu od 2 metra visine i 5 metara dužine. — Gotovina od 2.813.082.540 franaka iznosi 140.654.127 napoleona po 20 franaka koji kad bi se poredali po svojoj dužini zauzeli bi pravac od 2.953.336 metara ili bolje blizu 3000 kilometara.

Našla se je stara Preradovićeva pjesma, štampana u rukopisu. Prva kitica, čitljiva, glasi:

„Oj, pjesniče nesretniče,
suh si listak ti na gori,
koj od sunca općinskoga
nesazrije neg izgori“.

Bivši pjesnici u velike cijene dan danas tu pjesmu. Jedna druga kitica glasi:

„Ti nemožeš više pružit,
tvoja krila sagorjela
a duša ti suze liječ
uz općinski vrutak sjela“.

Sapun se je spravljao još za vrijeme Plinija u prvog polovici prvog vijeka. Pri iskopinama Pompeja otkrivena je potpuna tvornica sapuna. — U Englezkoj počeo se praviti sapun god. 1524.

Najstariji poznati riječnik na svijetu je onaj kineskog jezika, sastavljen od Po-ou-she koji je živio 1000 god. pr. Isusa.

Staklena soba. Jedna od najčudnovatijih posebina kralja Sijama jeste podvodna soba, koja se nalazi u kraljskim perivojima. Soba je sagrađena od stakla raznih boja. Kralj udje u nju kad vlada velika ljetna vrućina i pomoću mehanizma soba može saći do dna jezera, odnosno dignut se na površinu. U toj sobi kralj sa svojim dostojanstvenicima uživajući lijepi hlad razgovara se, igra i pod vodom riješava dvorske posle.

Kad je Toma Moro, po nalogu Engleskog kralja Enrika VIII, bio zatvoren u tamnici, guverner tvrdjave uvijek ga je zvao k sebi na ručak zajedno sa ostalim vidjenijim zatvorenicima. — Jednog dana kad su sjeli za stol, guverner se počeo izvinjavati što nije ručak kao i ostalih dana obilat, s toga da se zadovolje s onim što ima na stolu. Vrlo dobro, reče Moro, i ako ko od nas nebude zadovoljan, vi ga odma izbacite na polje, jer taj nije dostojan ovog mjesta.

Jabuka. Njeki engleski liječnik čuo je da drugi hvali jabuku i nju cijeni kao najdravije voće. A u koji ćete red, upita ga liječnik, postaviti kapulu? Jeste li vi nju ikada upotrebljavali? Znajte da jedna kapula vrijedi za 12 jabuka. Jeste li vi poznali čovjeka koji jede kapulu a koji bi teško probavljao? Takav čovjek ne žive, jer je kapula, to toli mrsko voće, najbolji lijek za probavu, drži u redu jetra, bistri moždane, izazivlje san, pomladjiva starce, a mladje jača i bodri na radju, ona je pravi blagoslov.

Vrijednost dragulja perzijskog cara procijenjena je za 250 milijuna Kruna. Na starinskoj kruni perzijskog carstva nalazi se rubin velik kao kokošije jaje. Pás, što ga šah perzijski nosi pri svečanim prigodam, procijenjen je preko 100.000 Kruna. Na jednoj posudi medju ostalim draguljima i djamantima nalazi se zmerald tako velik, da su na njemu upisani neizbrojivi naslovi šaha.

Sablja sa koricom pokrivenom djamantima vrijedi preko 100.000 Kruna. Znamenit je komad jantara od 1 četvornog metra, o kom se veli da je pao za vrijeme Muhameda.

Pseće meso u Njemačkoj. Prema službenoj statistici carevine Njemačke za 1902 godinu pojeli su njemci 2809 pasa, u oskudici drugog mesa. Od kako je stupila u život nova opšta carinska tarifa i njihova agrarna politika, potrošnja psećeg mesa još je jače porasla. Tako u gradu Desavi u prošloj godini jedna pseća klaonica samo za tri mjeseca potrošila je 1372 psa. Ovo sve zbog skupoće govedjeg i drugog mesa, koje Nijemci visokom carinom i svojom zabranom uvoza sa strane sprečavaju da se uvozi u zemlju. Kad pojedu pse prećice sigurno na parcove, blagodareći svojim „pametnim“ agrarcima.

Palančanka u prijestonici. Jedna nevjesta iz Palanke, koja nikad nije bila u pozorištu, kad je pošla prvi put na pretstavu, stade svoje džepove puniti hljebom, šrom i slatkišima, a u ruku uze jednu flašu vina.

Ženo, za Boga! Šta ćeš s tim? Upita zaprepašćeni muž. — Kako šta će? — primjeti žena — zar nijesi vidio na pozorišnoj listi, da između trećeg i četvrtoga čina, prolaze dva dana? Pa nećemo valjda za to vrijeme gladovati?

Našla slika priliku. „Narodni List“, organ Don Jure Bjankina, popa rimokatoličkog, zastupnika našeg jednog naroda, donosi ti skoro ovu ljudsku i skladnu vijest iz Šibenika i prenosimo ju doslovce:

„Pišu nam iz Šibenika: Otrovni mjestni listić „Kremenjak“ ljuti se, što smo u dva navratka uzeli u obranu javni moral, vjeru i učiteljski stališ. Mi ga u velike sažaljevamo, što mu ne možemo pomoći, jer, kako sam zadnji broj jasno govori, on se nalazi još u zahodima, kod škola Sv. Frane, a kad obadje redom sve zahoda škola u gradu, kako je i obećao, i tad podje pod slap Krke ovog pramaljeća i dobro se izpere od smrada, što je na sebe navukao i što će ga još navući, bez ičije krivice, tad ćemo se tek moći s njime baviti. Sad ne možemo, jer zaudara“.

„Učiteljsko društvo Šibenika objelodanilo je izjavu, kojom prosvjeduje proti pisanju „Kremenjaka“ o pučkim školama u Šibeniku i s prezirom odbija sve one nizke insinuacije proti učiteljskom osoblju.“

Ovo donosimo da naši Kremenjaci i ostali štoci vide, šta popovski organ prima i nek vide kakav je ovo svećenik skladan i Bogu ugodan; neka vide šta piše jedan učitelj pučkih škola, poznat još iz doba čučina, modre galice i 13. mašina za polivanje. (Vidi „Hrv. Kr.“ godine? brojevi ???...). I školska vlast nam šalje, da nam uče djecu jedan Šime Pjerotić, jedan Vice Belamarić i.....

Poruke Uredništva.

Anonimnom dopisniku, koji nam piše o nekoj aferi sa blagajnom u P. Š. i o nekakovu vitezu turobnog lica i nestalnih očiju V. B., poručujemo, da ništa, što nam anonimno stigne, netiskamo, već u koš bacamo. Imate li što iznijeti i istinita, kažite jasno, da razumijemo, o čemu se radi i kažite nam svoje ime, da znamo s kim imamo posla, a uredništvo će znati držati vaše ime tajnim kao i ostalih dopisnika. Inače vas moramo držati čovjekom slipamišem, koji u mraku leti, u mraku lovi. A mi s ljudim slipamišim neželimo posla.

To jednome za sviju.

* Serhatlija — Bosna. Primili smo, ali kasno za ovaj broj jer ga moramo štampati dan prije radi sveca. Naš i vaš prijatelj smije se na podvige mostarskog Pekmez-efendije. Poznate su njegove pustolovine po Dalmaciji. Ne dajte se. Mahsus selam!